

AVTOMOBIL YO‘LLARINI OBODONLASHTIRISH VA JIHOZLASHDA OLIB BORILGAN TADQIQOTLARDA ZAMONAVIY METODLARNI QO‘LLASH USULLARI

Amanonova Nozima Shavkatovna

(o‘qituvchi)

Termiz davlat muhandislik va agrotexnologiyalar universiteti

+99888-700-73-97

amanovanozima@tdmau.uz

Annotatsiya Avtomobil yo‘llari transport vositalarining havfsiz va tejamli harakatlanishini ta‘minlashdan tashqari yo‘lovchilar bilan haydovchilarning yo‘lda yurishini qulay va oson ham qilishi kerak. Yo‘l yurish qulay va oson bo‘lishi uchun harakatga xizmat qiluvchi inshootlar tizimi, harakatni tartibga solish vositalari va yo‘l bezash vositalari asoslangan bo‘lishi kerak. Avtomobil yo‘li avtomobillarning dinamik xususiyatlarini ishlatishga imkon berish, tejamli yuk tashish sharoitini yaratishdan tashqari haydovchilar bilan yo‘lovchilarning ruhiy, jismoniy hamda estetik talablarini ham qondirishi kerak.

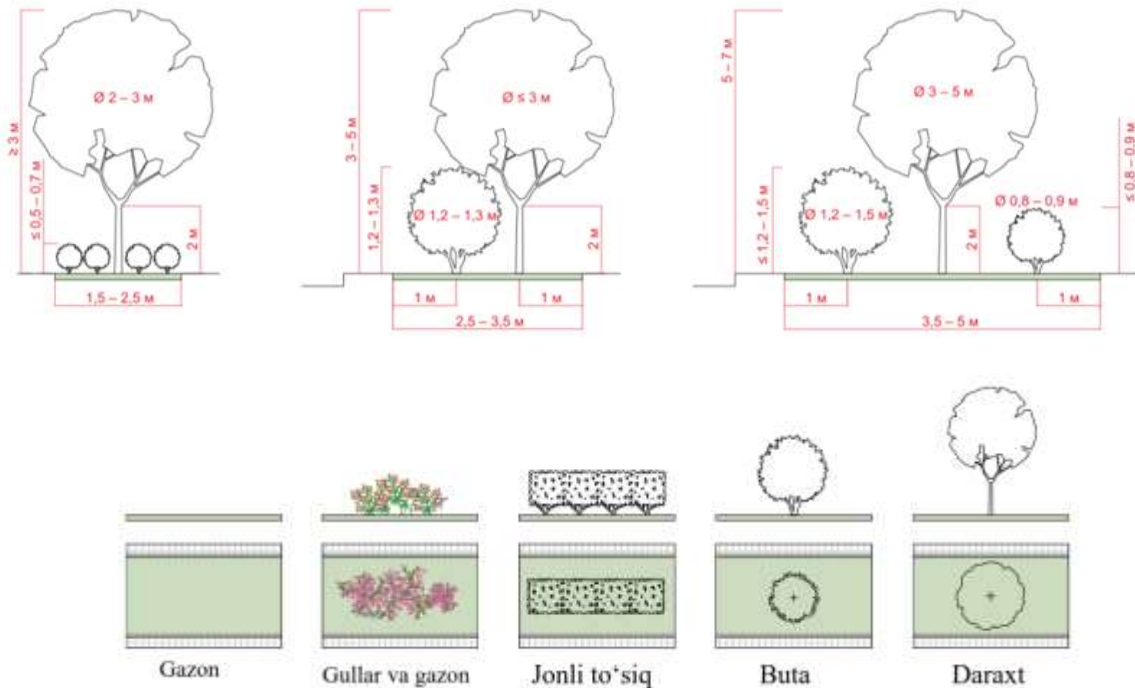
Kalit so‘zlar obodonlashtirish, jihozlash, avtomobil yo‘li, yo‘l belgilari, ko‘kalamzorlashtirish, arxitektura-landshaft loyihalash, me‘moriy kompozitsiya, badiiy bezash, magistral yo‘llar.

Kirish

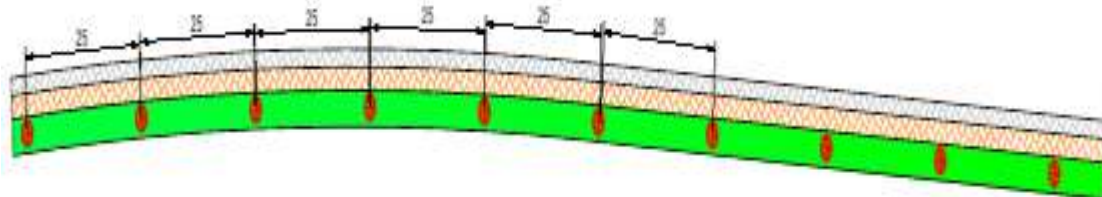
Avtomobil yo‘llarini ko‘kalamzorlashtirishning asosiy vazifasi yo‘l va uning elementlarini noqulay havo-iqlimdan, yo‘l hududi va atrofini transportdan ifloslanishidan himoya qilish va arxitektura tasviriy bezatishni, hamda haydovchining yo‘lni ko‘rinishini idrok qilishi va harakat yo‘nalishini mo‘ljalga olishini ta‘minlashni tashkil qilishdir. Yo‘l infratuzilmasini ta‘mirlash ishlari O‘zbekiston Respublikasi yo‘l harakati qoidalari, xalqaro standartlar va GOST talablariga mos ravishda olib borilishi shart. Ushbu talablar yo‘l belgilarining shakli, o‘lchami, rangi, o‘rnatish balandligi, yo‘l chiziqlarining qalinligi va boshqa muhim parametrlarni belgilaydi.

Asosiy qism

Avtomobillashtiruv jarayonining faol davom etishi va yo‘l qurilishining o‘shishi juda katta salbiy jarayonlarga: yo‘l transport hodisalarida ko‘plab atrof-muhitning ifloslanishiga va bu bilan bog‘liq bo‘lgan insonning hayot faoliyati sharoitining o‘zgarishiga olib kelmoqda., (1-rasm) Avtomobil yo‘llarining qurilishi va undan foydalanishda estetik va ekologik omillarni hisobga olmaslik landshaft va obodonlashtirishdada ichki va tashqi o‘zgarishlarga sabab bo‘lmoqda, (2-rasm) bu keyinchalik tabiatda nazoratga olinishi qiyin bo‘lgan buzuvchi jarayonlarning yuzaga kelishiga sabab bo‘lmoqda.

1-rasm. Daraxt ekish usullari

2-rasm. Daraxt ekish o‘lchamlari

Landshaft bilan juda yaxshi uyg'unlashgan yo'lni loyihalash – yo'lni landshaft loyihalash bir nechta birgalikda yechiladigan masalani qamrab oladi:

– yuqori tezlikdagi avtomobillarning qulay va havfsiz harakatini ta'minlash uchun trassa elementlarini o'zaro bir tekis uyg'unlashtirish.

– haydovchi harakatlanish davomida kutilmagan yo'l sharoiti bilan to'qnashmasligi uchun yo'l hududining yo'nalishi bo'yicha kerakli darajada ko'rish masofasini ta'minlash, yo'lning ko'rinadigan hududi va yo'l cheti yo'lakchasi unga avvaldan yo'nalishning o'zgarishi to'g'risida ogohlantirishi;

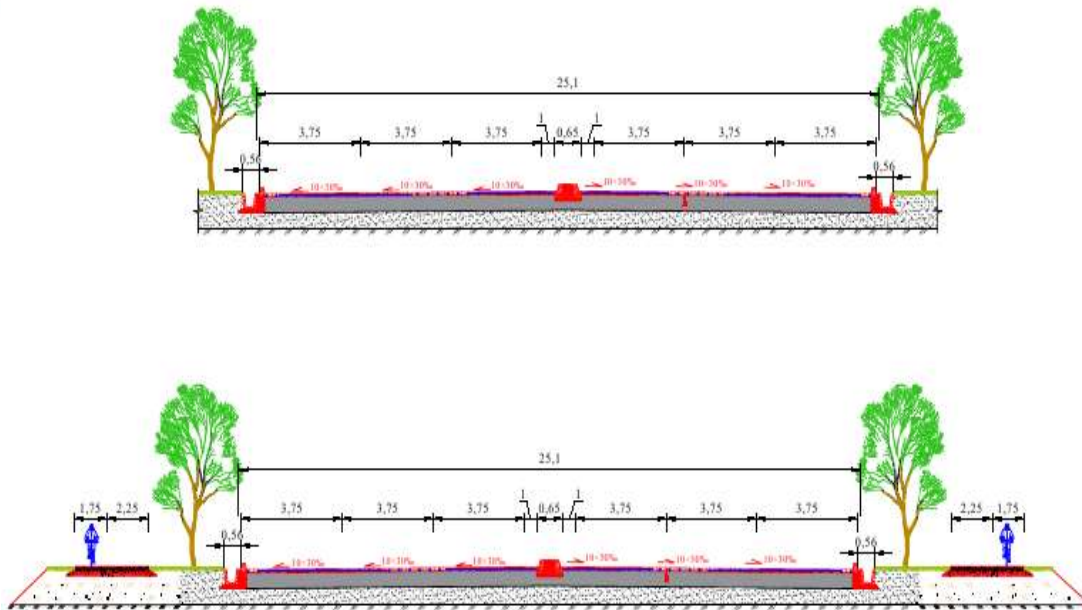
– perspektivada ayrim hududlarning ko'rishini ta'minlash uchun haydovchi tomonidan qabul qilingan asoslanmagan juda qiya trassaning sinishlarining bo'lmasligi;

– tabiatning chiroyini yanada ochish uchun yo'l va uning hamma elementlarini garmonik uyg'unlashtirish, mehmonnavo joylarga e'tiborni jalb etgan holda yo'lning tabiiy landshaft qonuniyatlarini buzishning oldini olish;

– joylardagi aholi, yo'l chetidagi o'simliklar va hayvonot dunyosiga yo'l va avtomobil harakatining yomon ta'sirini kamaytirish;

– yo'l da ko'rinishi mumkin bo'lgan yo'lakchani tabiiy landshaftini daraxtlar va butalar ekish bilan, rejalashtirilgan va qurituvchi ishlar olib borish, suv havzalarini yaratish, uning ayrim hududlarini yanada ochish, to'xtab turish yoki dam olish uchun joylarni jihozlash, avtomobil yo'llaridan foydalanish davrida yo'l polosasini ifloslantirishning oldini olish uchun tadbirlar qo'llash bilan to'ldirish va yaxshilash.

Yo'l landshaftining hamma elementlari – qatnov qismi va yo'l poyi, ko'priklar, chiziqli binolar, yashil o'simliklar, jihozlar, yo'l sharoiti – bitta arxitektorlik ansamblni tashkil etadi, u ma'lum bitta arxitektorlik shakliga ega bo'lishi kerak. (3-rasm)

3-rasm. Avtomobil yo‘lining ko‘ndalang kesim chizmasi

Yo‘l sifat ko‘rsatkichlarini quyidagi (1) sxemada ko‘rishingiz mumkin:

1-sxema. Yo‘l sifat ko‘rsatkichlari

Biz ushbu yo‘l sifat ko‘rsatkichlaridan yo‘l jihozlari turini ko‘rib chiqamiz. Avtomobillar harakat sharoiti bo‘yicha tumanlashtirishda joyning ma‘muriy bo‘linishi va yo‘l iqlim tumanlari, avtomobil yo‘llari xaritalari asos qilib olindi.

Yil davomidagi har qaysi mavsumiy davrga yo‘l tarmog‘ining tavsifli holati mos keladi, bu esa yo‘lning saqlash ishlari darajasini belgilaydi.

Xulosa

Bugungi kunda respublikamizda olib boriladigan avtomobil yo‘llarini obodonlashtirish, jihozlash arxitekturaviy landshaft ko‘rinishini yaxshilash, me‘moriy kompozitsiyalardan foydalanish jadallikda ishlar olib borilmoqda. Ushbu chora-tadbirlar mamlakatimiz urf-odatlarini qadriyatlarimizni ham bir tomondan ko‘rsatib bermoqda. Yo‘lni landshaft bilan uyg‘unlashtirish yo‘lning transport-foydalanish sifatini ta‘minlashga qarshi bo‘lmasligi kerak. Bu loyihalovchi uchun doimo psixologik qiyinchilik tug‘dirgan. Hozirgi zamon transportining vazifasi yuk tashishni juda qisqa vaqtda amalga oshirishdir ya‘ni harakatni eng qisqa yo‘nalishda tashkil qilishdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. I.S.Sadiqov, Q.H.Azizov, A.X.O‘roqov. “Avtomobil yo‘llarini obodonlashtirish va jihozlash”. T. TAYI. 2018. 367 b
2. Azizov Q.X. “Yo‘l harakatini tashkil etish asoslari”. T. “Fan va texnologiyalar” 2009-244 b
3. MSHN 33-08 “Avtomobil yo‘llarini ko‘kalamzorlashtirish va obodonlashtirish bo‘yicha yo‘riqnoma” T. 2008.
4. O‘zDst 3283:2019 “Yo‘l belgilari. Umumiy texnik shartlar”
5. O‘zDSt 3488:2020 “Yo‘l to‘siqlari. Natural sinov uslublari”
6. METHODS OF USING EDUCATIONAL TECHNOLOGIES IN TEACHING ENGINEERING SUBJECTS Amanova Nozima Shavkatovna Assistant, Termez State University of Engineering and Agrotechnology amonovanozima1997@gmail.com 2025.
7. AVTOMOBIL YO‘LLARINI ARXITEKTURA BADIY BEZASH TEXNOLOGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISH N.Sh.Amanova- SCHOLAR, 2025 https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=GRJyagAAAAJ&citation_for_view=GRJyagAAAAJ:d1gkVwhDpl0C